

01.09.2017

OikeusministeriöVastaanottaja

Oikeusministeriön lausuntopyyntö 4.7.2017; OM 8/41/2015

Oikeusprosessien keventäminen

Oikeusministeriö on pyytänyt sisäministeriön lausuntoa työryhmän mietinnöstä oikeusprosessin keventäminen. Lausuntopalautteen käsittelyn helpottamiseksi lausunto jaotellaan lausuntopyynnössä ilmoitettujen väliotsikoiden mukaisesti. Sisäministeriön poliisiosasto lausuu seuraavaa:

1. Yleistä

Esityksen tavoitteet ovat kannatettavia ja niillä voi olla toteutuessaan poliisitoimeen merkittäviä muutoksia.

2. Kokoonpanosäännökset

a) Käräjäoikeuden kokoonpanosäännöksiä koskevista muutosehdotuksista

Mietinnössä on arvioitu, että esitetyillä käräjäoikeuden kokoonpanosääntelyillä voidaan tuottaa huomattavia säästöjä. Ammattituomareiden määrää kyettäisiin lisäämään, jos lautamiesjärjestelmästä luovuttaisiin. Lautamiehiksi valituilla ei ole riittävää koulutusta vastuulliseen tehtäväänsä nähden ja koko lautamiesjärjestelmää on pidettävä kuluihinsa nähden tehottomana. Nykyaikainen lainkäyttö edellyttää käräjäoikeuksiin ammattituomareita, joiden kautta annetut tuomiot ja niiden perusteluiden laatu paranevat. Tällä voi olla suora vaikutus hovioikeuteen tehtävien valitusten määrään.

Yksinkertaisten ja selkeiden rikoskokonaisuuksien käsittelyt käräjäoikeuksissa on perusteltua käsitellä pienemmällä / kevennetyllä kokoonpanolla. Tämä malli vapauttaa resursseja toisaalle, monimutkaisten ja isompien juttukokonaisuuksien ratkaisemiseen. Tuomareiden määrän voidaan olettaa vaikuttavan niin ikään juttumäärien läpäisykykyyn.

b) Hovioikeuden kokoonpanosäännöksiä koskevista muutosehdotuksista

Käytettävissä olevien resurssien perusteltu järkevä kohdentaminen mahdollistaa niiden kustannustehokkaan hyödyntämisen.

c) Korkeimman oikeuden kokoonpanosäännöksiä koskevista muutosehdotuksista

Ei lausumaa.

3. Kirjallinen menettely

Esitetyllä uudistuksella ei ole vaikutusta nykymuotoiseen esitutkintaprosessiin.

4. Yhden kosketuksen periaate

Esitutkinta päättyy siihen hetkeen, kun poliisin rikosilmoitusjärjestelmään kirjataan merkintä asian siirtymisestä syyttäjälle. Järjestelmään jää tästä aikaleima. Mietinnössä on ehdotettu kuuden tunnin paikallaolovelvoitetta esitutkinnan päättymisen jälkeen rikoksesta epäilylle henkilölle, jotta syyttäjä ehtii suorittamaan syyteharkinnan, syytteen ja haasteen laatimisen. Jos epäilty ei vapaaehtoisesti noudattaisi määräystä, hänen poistumisensa voitaisiin estää. Nykymuotoisessa lainsäädännössä tällaista säädöstä ei ole olemassa. Käytännössä asia koskee

01.09.2017

epäiltyjä, jotka arvioidaan vaikeasti tavoiteltavaksi henkilöksi. Esitutinnan päättymisen jälkeen poliisilla ei ole oikeutta omilla päätöksillään pitää tiloissaan henkilöä vastoin tämän tahtoa. Kyseistä kuuden tunnin aikaa on pidettävä varsin kohtuullisena.

Yhden kosketuksen periaatteen toimintamallin tulee toimia myös viikonloppuisin, jolloin prosessiekonomisesti sillä saavutetaan pitkällä aikavälillä todellista hyötyä. Toimintamalli aiheuttaa syyttäjille uudenlaisen tilanteen päivystyksen muodossa. Epäiltyjen säilytys, ruokailu ja tulkkien järjestäminen sekä työaikojen venyminen lisäävät jonkin verran poliisin kuluja. Yhden kosketuksen periaatteen toteuttaminen edellyttää poliisin ja syyttäjän sujuvaa yhteistyötä sopivien juttujen tunnistamisessa ja nopeutetun esitutinnan toteuttamisessa. Kyseistä toimintamallia on jo toteutettu muun muassa pääkaupunkiseudulla, josta kokemukset ovat siirrettävissä muualle maahan.

5. Syytetyn velvollisuus osallistua henkilökohtaisesti oikeudenkäyntiin

Syytetyn velvollisuus osallistua rikosoikeudenkäyntiin aiheuttaa poliisille jonkin verran kiireellisiä henkilöetsintätehtäviä. Poliisitoiminnassa pyritään löytämään etsintäkuulutetut oikeudenkäyntiä välttelevät henkilöt ja ottamaan heidät kiinni lain sallimissa rajoissa. Kumpaankin tehtävälajiin liittyy lisäksi kuljetukset ja vartioinnit.

Mietintöön on kirjattu ehdotuksena lieventää syytetyn velvollisuutta olla läsnä pääkäsittelyssä. Rikosjutun asianosaisille tulee olla oikeus itse päättää, vaatiiko hänen oikeusturvansa henkilökohtaista läsnäoloa tuomioistuimen pääkäsittelyssä. Velvollisuus tulee muuttaa oikeudeksi. Asia on lainsäädännöllisesti monimutkainen, mutta ehdottomasti kannatettava. Prosessiekonomisesti menettelyllä tullaan saamaan hyötyä sekä oikeudenkäyntien sujuvuuden että kustannusten osalta koko viranomaisprosessiin.

Vakavien rikosten osalta, joissa seuraamuksena voi olla välitön vangitseminen, tulee kuitenkin jättää tuomioistuimille harkintavaltaa velvoittaa syytettyä osallistumaan henkilökohtaisesti oikeudenkäyntiin.

6. Videoyhteyden käyttö

Videoyhteyksien käytön laajentamisella oikeusistuimissa saavutettaisiin poliisi-toimissa merkittäviä kustannussäästöjä ja vapautettaisiin resursseja peruspoliisi-työhön. Tällä hetkellä vankikuljetukset ja vartioinnit sekä oikeudenkäynnin erilaiset turvaamistehtävät kuluttavat merkittävästi poliisin päivittäisvahvuuksia. Kaikki nämä ovat poissa kenttäpoliisien suorittamasta yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvonnasta.

Videoyhteyksien käyttö oikeusistuimeen tulee tapahtua viranomaisten tiloista ja heidän valvonnassaan, jolloin henkilöllisyyksien tarkistukset voidaan varmentaa. Samalla avustaja voi osallistua päämiehensä kanssa samasta paikasta videoyhteyden välityksellä. Tällä varauksella voidaan varmistaa muun muassa, että epäiltyä ei mitenkään painosteta oikeudenkäynnin yhteydessä.

Todistajakuulemisilla videoyhteyksien kautta niin sanottujen pelkäävien todistajien kuuleminen tapahtuisi vapaammin ja ilman mittavia turvajärjestelyjä. Samalla prosessissa säilytettäisiin lain vaatimukset eli vastapuolen kyselymahdollisuus. Menettelyä voidaan pitää myös uhridirektiivin hengen mukaisena ja videoyhteyden käytöllä voidaan parantaa uhrin turvallisuudentunnetta.

Pakkokeinoistuntojen toteuttamisella videoyhteyksiä hyväksi käyttämällä välttyttäisiin rikoksesta epäiltyjen henkilöiden kuljettamisista pitkien matkojen takaa. Esitutinnan alkuvaiheeseen on menettelyllä saatavissa selvää aikasäästöä. Oikeudessa käsiteltävät pakkokeinolain edellyttämät muutkin pakkokeinot tulee voida käsitellä vastaavasti videoyhteyksien avulla. Poliisien erilaiset todistajakuulemiset pitäisi olosuhteiden mukaan vastaavalla tavalla saada toteutettua videoyhteyksien välityksellä.

Sarjajuttujen ja niin sanottujen jengijuttujen oikeuskäsittelyjen yhteydessä sotkemisvaara pyritään poistamaan erilaisilla salissa toteutettavilla turvajärjestelyillä, joihin

01.09.2017

joudutaan uhraamaan huomattavasti poliisin resursseja. Videoyhteyksiä hyödyntämällä sotkemisvaaraa kyettäisiin merkittävästi vähentämään.

Oikeusistuimissa aikataulut ovat suhteellisia, jolloin virkamiehet kuluttavat aikaansa odottamalla istuntosalien odotustiloissa. Videokuulemisten käyttö luo joustavuutta käsittelyyn ja aikataulumuutoksista ilmoittamalla kuultava henkilö on oikeaan aikaan videoyhteyksien päässä. Tekniikan kautta saatavat säästöt kertaantuvat usealla hallinnonalalla ja vielä koko valtakunnan tasolla, jolloin muutoksella on huomattavat vaikutukset.

Nykyteknologian ja kehityksen mahdollistaman videoyhteyksien hyödyntämistä osana oikeusistuinten toimintaa on pidettävä merkittävä uudistuksena. Tekniset valmiudet ovat olemassa ja niitä pitää käyttää. Valmistelua asian saamiseksi osaksi kärjä-oikeuksien päivittäistoimintaa on syytä kiirehtiä.

7. Muut ehdotukset

- a) Pääkäsittelyn lykkäämistä koskevista muutosehdotuksista (OK 6:11 ja ROL 6:11)
- b) Riita- ja rikosasian vireillepanoa ja valmistelua koskevista muutosehdotuksista (OK 5:5-6 ja ROL 7:4-5)
- c) Ylimääräistä muutoksenhakua koskevista muutosehdotuksista (OK 31:14a ja OK 31:19)

Ei Lausumaa

8. Muuta

Esityksessä ei käy ilmi käsiteltävien asioiden elinkaariajattelua, prosessiajattelua ja -johtamista, joilla todellisuudessa voidaan vaikuttaa huomattavasti siihen, miten sujuvasti asioita käsitellään ja aikataulutetaan oikeusistuimissa. Näiden osalta tulisi harkita uuden työryhmän perustamista. Edellä mainitut asiat eivät ole ristiriidassa käsittelyn tavoitteen eli aineellisen totuuden selvittämisen kanssa.

Mietinnössä esitetyillä uudistuksilla tulee olemaan toteutuessaan vaikutuksia esitutkintalakiin ja pakkokeinolakiin. Samassa yhteydessä tehtävien lainmuutosten kanssa tulee ottaa käsiteltäväksi niin sanottu sakon etätiedoksianto. Poliisin tulee voida lähettää kaupassa tai kauppakeskuksessa kiinniotetulle näpistelijälle sakko tiedoksi esimerkiksi sähköpostitse salattuna. Poliisi antaisi sakon puhelimitse tiedoksi rikoksesta epäilylle ja paperi asiasta annettaisiin hänelle todisteellisesti kiinniottajien toimesta.

Kärjäoikeudessa tapahtuva todistajien nauhoitetut lausumat tulisi voida käyttää sellaisenaan ylemmissä oikeusasteissa. Mahdolliset lisäkysymykset tehtäisiin todistajalle paikan päällä vain täydentävinä nauhoitukseen liittyen ja hän voisi vahvistaa lausumansa. Oikeusprosessien kestot rajoittavat todistajien muistamista, jolloin kärjä-oikeudessa annettua lausumaa ei usean vuoden jälkeen enää muista hovioikeudessa. Asialla voi olla merkitystä oikeusturvan kannalta.

Poliisijohtaja

Marko Viitanen

Poliisitarkastaja

Juha Tuovinen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Sisäministeriö 01.09.2017 klo 13:17. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Tiedoksi

Kauko Aaltomaa / SM
Poliisiosaston virkaposti